

Kako shvatiti politiku? Pojam politika je previše višesmislen, da bi neki smisao mogao da bude izdvojen kao jedino verodostojan. I pristupa politici ima mnogo. Da li je najvažnije proučavati ko šta dobija, kada, kako i zašto, kao što je poručivao Lasvel? Zašto bi proučavanje dobitaka bilo važnije od proučavanja gubitaka? Kao što u običnom životu odgovori na mnoga pitanja ne dopiru do suštine života, slično je i u politici. Do suštine se ne može dopreti silom, prevarom ili kupovinom. Filozofi politike pokušavaju svojim pitanjima i nastojanjima oko odgovora da dopru do dubljih slojeva politike i do raznih značenja pojma politika. Da li ikad dospevaju do onog što je u jezgru (in nuce) politike? Imaju li uvek dovoljno razvijen pojmovni aparat? Koliko smeju da idu daleko u izdvajanju politike od drugih ljudskih odnosa? Treba li da pretpostavljaju da politički odnosi imaju prednost u odnosu na sve ostale odnose? Zar nije najvažnije razviti kod ljudi osećaj za ono zajedničko (TA KOINA), osećaj bez koga je svaka politika prazna i neljudska? Rimljani su imali poslovicu "bez morala su zakoni besmisleni" (sine moribus legae vanae). Da li bi nešto slično moglo da važi za odnos morala i politike? Pošto čovek ne može potpuno da izađe iz prostora morala i politike, morao bi sebi da poručuje "radi se o mojoj stvari" (mea res agitur) i da pokušava da se odgovorno ponaša i u jednoj i u drugoj oblasti.

Politika kao nauka (ili nauke) nije kadra da sama odredi svoje početne pretpostavke i svoj krajnji smisao. U nauci se traži rezultat, u filozofiji se svaki rezultat dovodi u pitanje. Politička nauka ne može da ukaže kako voditi politiku da bi ljudski život bio dobar. (Ako bi joj to uspelo, tog trenutka bi postala nepotrebna.) Politička nauka dopire do činjenica, napreže se da razjasni šta one znače, opisuje institucije i odnose, ali pri odgovaranju na osnovna pitanja ostaje bespomoćna. Stalno otkrivanje novih činjenica uvek dovodi u pitanje mogući lik istine političke nauke. Postojanje nije konačni argument

istine, ni nepostojanje konačni argument protiv nje. U nauci je prisutno i osećanje promenljivosti istine, ali se ne pita za odnos prema celini, za istinu o istini. Filozofija obezbeđuje uporište i smerokaz ka istini. U njoj može slobodno da se razvija osećaj da je istina još daleko i strast prema uvek dalekoj istini.¹⁾

Ima mnogo vrsta postupanja i mnogo pokušaja da se ona shvate. Postupanja koja spadaju u politički prostor spadaju u najvažnija za ljude. Od njih zavisi kakav će osnovni lik imati ljudske zajednice i kakav će biti život pojedinaca u njima. Ljude je uvek najviše zanimalo može li im život biti dobar, ili bar bolji nego što jest, i kako to postići. Politička delovanja se mogu promišljati na razne načine. Dok traju, obično nismo u stanju da potpuno sagledamo sve njihove slojeve i razuđenosti. Nešto možemo da nazremo u sadašnjim događajima ako smo u stanju da ih uporedimo s ranijim političkim zbivanjima.

Džordž Santajana je ponovio upozorenje da oni koji ne pamte prošlost moraju da je ponove. Treba da se trudimo da u životu ne budemo ponavljači. Da li smo u stanju i da predviđamo? Po Vinstonu Čerčilu, što se dalje gleda u prošlost, dalje se vidi u budućnost. Izgleda, međutim, da pri svakom novom pokušaju razumevanja prošlosti nudimo uvek njen bar donekle izmenjen lik. Može li da bude drugačije kada koristimo pojmove koji se sačuvali imena, ali ne i prvobitna značenja, pojmove čija se razlivena značenja stalno menjaju? Pitanje je onda da li pogled ka budućnosti oslonjen na takvo razumevanje prošlosti može da bude pouzdan ili su iznenađenja neizbežna.²⁾ I pri filozofskom promišljanju sadašnjosti i

1) Strast prema istini nije jednako snažna kod svih koji se bave filozofijom. Sokrat je, na primer, izuzetan filozof po jačini svoje strasti prema istini. Kod nekih mislilaca su razne težnje izgledale jače od strasti ka istini. Do cele istine nije dopro ni Sokrat ni bilo koji drugi filozof, jer tako nešto i nije moguće.

2) Možda su generacijska saznanja uglavnom neprenosiva i propadaju. Nešto ipak ostaje, i to što ostaje sprečava da oni koji docnije pišu o prošlosti ne oblikuju njenu potpuno lažnu sliku.

naziranju budućnosti, mora se sačuvati prozor prema prošlosti. Filozofima sadašnjost ne može bez znanja prošlosti da postane bremenita budućnošću (praegnans futuri, kako je govorio Lajbnic). Svaka teorija koja drži do sebe mora da pita za svoju baštinu.¹⁾

Moja baka Katarina je pri kraju života rekla "plašim se deco i nadam se, ali ne za sebe". Da li bi filozof uvek morao da izražava sličan strah i sličnu nadu? I osećanje i mišljenje se odnose na nešto ali i dele s nekim. Problem je ako nemaju s kim da se dele. Mogu li se osećanje i mišljenje odvijati i protiv nekog? Mogu, ali to ne može predugo da traje. U vremenu opšte društvene i političke krize²⁾ teško je izbeći strah, a još teže plašiti se, ali ne za sebe. Dobro je ne gubiti nadu, i to nadu koja se ne odnosi samo na sebe i koja ne lebdi u oblacima. Kako utemeljiti nadu kada se u savremeni svet, pa čak i u savremenu teoriju uvukla neodgovornost? Onaj koji ume da se na pravi način plaši i nada i koji o tome razmišlja, morao bi da se trudi da bude kadar da postavi prava pitanja o svom vremenu i da ponudi neke odgovore relevantne za sve ljude u svetu.

Ličnost koja razmišlja o krizi i sama je u krizi, ali se iz preispitivanja smisla koje preduzima ličnost možda nekad mogu nazreti i pravci mogućih razrešenja krize. Ako se ne promišljaju uzroci krize, prihvata da smisla nema, nastavlja se "napredovanje" ka konačnoj katastrofi – uništenju ljudskog roda. Ne valja ako se pri promišljanju unapred traže određeni rezultati ili ako se potpuno odustane od kritičnosti. Po Hegelu se "angažovan" filozof uvek "kladi" na određen smer istorijskog razvoja. Nevolja je što je u takvim opkladama često bilo previše želje, pa su opklade često bile unapred izgubljene.

1) Fukujama je ponudio priču o "kraju istorije". U životu posle takvog kraja nismo oslobođeni briga.

2) Pojam kriza je izveden iz KRINO – neodložno suditi, odlučiti, boriti se. (Upor.: Kozelek, R., *Kritika i kriza: Studija o patogenezi građanskog sveta, Plato, Beograd, 1997.*)